

Luokkanäkökulma yhteiskunnallisiin liikkeisiin

Hanna-Mari Husu: *Social Movements and Bourdieu. Class, Embodiment and the Politics of Identity*. Jyväskylän Studies in Education, Psychology and Social Research 488. Jyväskylän yliopisto, 2013. 100 s. ISBN 978-951-39-5527-4

Yhteiskunnallinen muutos ja valta ovat sosiologian keskeisiä tutkimuskohteita, joihin tarttuu myös Hanna-Mari Husun artikkeliväitöskirja. Se soveltaa ja kehittää edelleen Pierre Bourdieun sosiologista teoriaa sosiaalisten liikkeiden ja erityisesti identiteetti-liikkeiden tutkimuksessa. Husu paikantaa Bourdieun osaksi relationaalista sosiologiaa, jossa painotetaan suhteiden ja prosessuaalisuuden merkitystä. Hän esittää, että Bourdieun teoria yhtäältä valottaa monia tärkeitä liiketut-

kimuksessa vähälle huomiolle jääneitä tekijöitä ja toisaalta toimii myös raamina, johon voidaan integroida muiden liiketutkimuksen lähestymistapojen huomioita ja käsitteitä.

Bourdieun teoreettinen kehys on ollut varsin vaikutusvaltainen ja laajalti sovellettu monilla sosiologian aloilla. Poliittisen sosiologian ja sosiaalisten liikkeiden tutkimuksessa se on kuitenkin jäänyt pitkälti marginaaliin siitä huolimatta, että Bourdieu on nimenomaan vallan ja kamppailun teoretikko. Kuten Husukin tuo työssään esille, Bourdieuta on toistuvasti syytetty determinismistä ja kyvyttömyydestä selittää yhteiskunnallista muutosta, mikä lienee vaikuttanut hänen vähäiseen suosioonsa liiketutkimuksen piirissä. Bourdieuta ei ole kuitenkaan tarpeen lukea näin yksioikoisesti, ja Husun työ osoittaa, että bourdieulainen kehys avaa hedelmällisiä näkökulmia muutoksen ja vastarinnan jäsentämiseen – ja samalla myös muistuttaa muutospyrkimyksiin

liittyvistä symbolisen väkivallan ja alistamisen muodoista.

Työssä esitetään, että Bourdieun teoreettisen kehyksen erityinen merkitys on sen kyvyssä ylittää sosiaalisten liikkeiden paradigmoille ominaiset dualismit subjektiivisen ja objektiivisen, rakenteellisen ja kulttuurisen sekä materiaalisen ja symbolisen välillä. Sen avulla on myös mahdollista kyseenalaistaa näitä paradigmoja vaivaavaa ”kognitiivista vinoumaa” ja rationaalisen valinnan olettamusta.

Väitöskirjan pääpaino on teoreettisessa kehittäelyssä, ja se keskittyy erityisesti kolmeen teemaan, joiden kautta havainnollistetaan Bourdieun viitekehyksen selitysvoimaa identiteetti-liikkeiden analyysissä. Nämä teemat ovat yhteiskuntaluokan keskeisyys liikkeiden käytännöille ja menestykselle, Bourdieun vallan käsitteellistykseen hyödyllisyys identiteetti-liikkeiden erittelyssä sekä liikkeiden seurausten ja tulosten uudelleentulkinta

henkilökohtaisen muutoksen näkökulmasta. Työn kahdessa osajulkaisussa Bourdieun käsitteiden selitysoimaa havainnollistetaan yhdysvaltalaisen *The Nation of Islam* -liikkeen empiirisen erittelyn kautta.

Väitöskirjan erityinen ansio on yhteiskuntaluokan tuominen sosiaalisten liikkeiden analyysiin. Tähän tehtävään Bourdieun viitekehys tarjoaa hyödyllisiä välineitä. Kuten tekijä huomauttaa, liiketutkimus on pitkälti ”unoh- tanut” luokan, eivätkä liiketutkimuksen vallitsevat teoriat juuri tarjoa välineitä luokan teoreettiseen jäsentämiseen. Koska luokkaa ei ole huomioitu, on myös olennainen valtasuhde jäänyt teoretisoimatta. Husun väitöskirja korjaa tätä puutetta ja kyseenalaistaa tulkinnan ”luokkapolitiikan lopusta” eli oletuksen siitä, etteivät liikkeet enää ilmennä luokkapohjaista organisoitumista.

Onkin totta, ettei yhteiskuntaluokka toimi uusissa sosiaalisissa liikkeissä pääasiallisena toimintaa mobilisoivana identiteettinä, mutta kuten Husu osoittaa, tämä ei tarkoita, etteikö luokka olisi olennainen osa liikkeiden toimintaa. Päinvastoin, luokka kirjoittautuu mukaan liikkeiden politisaatioprosesseihin monin tavoin. Väitöskirja osoittaa, että monet uudet identiteettiliikkeet ovat luokkaliikkeitä siinä mielessä

että ne ovat vahvasti keskiluokkaisia liikkeitä. Tämä vaikuttaa siihen, mitä asioita politisoidaan, millaisin hahmottamisen tavoin sekä resurssein ja miten aktivismi tunnustetaan ja tunnustetaan. Tästä näkökulmasta väitöskirjalla on paljon annettavaa sosiologiseen luokkatutkimukseen. Väitöskirja avaa myös tärkeitä kysymyksiä eriarvoisuudesta empiiriselle liiketutkimukselle ja tarjoaa samalla välineitä eriarvoisuuden entistä syvällisemmälle teoreettiselle jäsentämiseksi.

Luokan ohella toinen tärkeä huomio työssä koskee henkilökohtaisen muutoksen merkitystä liikkeiden vaikutusten teoretisoinnissa. Bourdieulainen viitekehys osoittautuu tässäkin kohtaa hyödylliseksi, sillä sen avulla on mahdollista valottaa sitä, kuinka keskeinen osa liikkeiden yhteiskunnallista muutosvoimaa on habituksen muovaaminen. Liikkeet pyrkivät muuttamaan toimijoiden dispositioita ja toisaalta muutokset dispositioissa myös tuottavat muutoksia käytännöissä. Husu esittää, että yhteiskunnallisen muutoksen ymmärtämiseksi on tärkeää tutkia sitä, miten liikkeet voisivat muuntaa niitä rakenteellisia olosuhteita, joissa valtasuhteita uusintavat habitukset syntyvät, ja näin edistää uudenlaisten dispositioiden rakentumista. Tässä kohtaa tekijä tuo selkeästi oman

itsenäisen panoksen Bourdieun viitekehysten kehittelyyn. Henkilökohtaisen muutoksen problematiikan avaaminen on työn parasta antia, joskin sen soveltaminen jää vielä melko alustavaksi työn osajulkaisuissa.

Henkilökohtaisen muutoksen yhteydessä tekijä keskustelee myös tunteiden keskeisyydestä sosiaalisissa liikkeissä ja pyrkii muun muassa Arlie Russell Hochschildin käsitteistön avulla kehittämään tunteiden teoreettista jäsentämistä niissä. Liiketutkimuksessa tunteita on tutkittu pitkälti niiden strategisen hyödyntämisen kannalta, mutta ei juurikaan siitä näkökulmasta, miten tunteiden muutos osana habituksen muutosta tapahtuu liikkeissä. Tässäkin tekijä tuo uusia näkökulmia olemassa olevaan tutkimustietoon.

Kenties Bourdieun vaikutuksesta luokka saa työssä sellaisen analyttisen prioriteettiaseman, jolle muut identiteetit ja erot jäävät toissijaisiksi. Tästä syystä erojen intersektionaalisuuden näkökulma jää hieman heikosti teoretisoiduksi. Luokka toimii muiden identiteettien politisaatiota selittävänä kategoriana, jolloin syntyy ajoittain vaikutelma, ettei luokan kategoriaa nähdä jo itsessään muiden erojen merkitsemänä. Intersektionaalisuuden ideaa olisi voinut hyödyntää kokonaisvaltaisemmin työn analyttisen viitekehysten rakentamisessa.

Tekijä keskustelee myös kiinnostavasti Bourdieun teoriaan kohdistetusta feministisestä kritiikistä, jonka mukaan Bourdieu aliarvioi sukupuolten suhteiden kompleksisuutta sekä sukupuolijärjestelmän kriisiytymisen nostattaman refleksiivisyyden ja neuvottelun merkitystä. Tätä feminististä kritiikkiä olisi voinut avata työssä vielä enemmänkin ja pohtia, mitä se merkitsee esimerkiksi vallan ja habituksen käsitteellistämisen kannalta.

Husun työ on kokonaisuutena kunnianhimoinen ja kauttaaltaan hyvin kirjoitettu ja selkeästi argumentoitu. Se tuo merkittävän panoksen sekä yhteiskunnallisten liikkeiden tutkimukseen että sosiologiseen luokkatutkimukseen. Sitä voi lämpimästi suositella kaikille vallasta, vastarinnasta ja yhteiskunnallisesta muutoksesta kiinnostuneille.

Suvi Salmenniemi